

ÀLBUM

Maria Barbal

Pedra de tartera

La construcció de la novel·la

Barcelona és aprendre a callar més i més.
Fins que no et pregunten em pregunten alguna cosa.

Barcelona nit és una epopeia cada dia.
Començava amb un soroll llarguet d'ascensor i
galopava per corriols i boscos. S'aturava en qual-
sevol lloc de la contrada i escoltava les campanes.
Toc de festa major, toc de rosari, ... fins que no
arribava el toc de morts no m'adormava i llavors
els somnis són llargues converses que no acaba les

MARIA BARBAL

**Pedra
de tartera**
30 anys

PEN
català

després de 30 anys
de publicació, PEN
català repeteix el seu
curs amb la publicació
d'aquesta novel·la.
L'edició és una obra
de Maria Barbal i el
disseny gràfic és de
Marta Serra. La imatge
de la portada és de
Marta Serra.

Pedra Maria Barbal i Farré de tartera

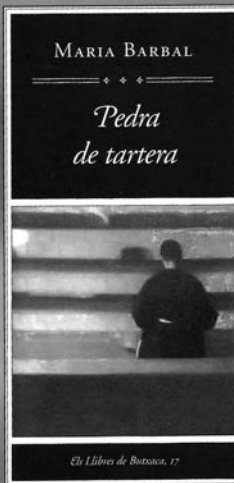
Premi Joaquim Ruyra 1984

Laia El Nus

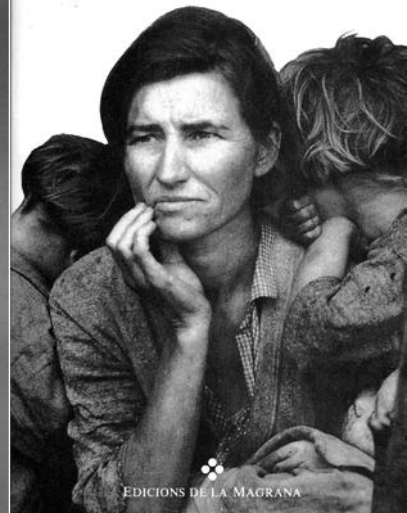
MARIA BARBAL
PEDRA DE TARTERA
EMPÚRIES
L'ODISSEA
Narrativa per a joves

19^a
edició

EDICIONS DE LA MAGRANA

Maria Barbal
PEDRA DE TARTERA

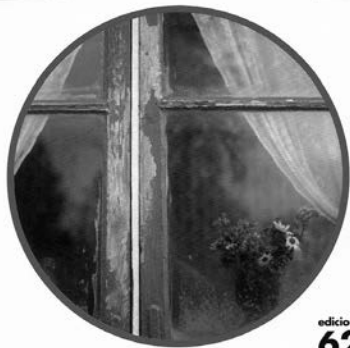

EDICIONS DE LA MAGRANA

PEDRA DE TARTERA

MARIA BARBAL

lectura +

edicions
62

MARIA BARBAL

PREMI JOAQUIM RUYRA

PEDRA DE TARTERA

MARIA BARBAL

Pedra de tartera

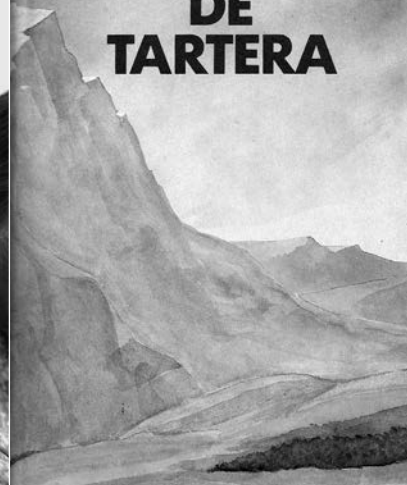
Premi Joaquim Ruyra, 1984
Premi Joan Crexells, 1985

50 EDICIONS

Edició commemorativa
dels 20 anys de la publicació
de *Pedra de tartera*
(1985-2005)

 La Magrana

MARIA BARBAL PEDRA DE TARTERA

Maria Barbal
PEDRA DE TARTERA

20ª EDICIÓ

Maria Barbal
Joaquim Vilà i Folch

PEDRA DE TARTERA

Em sento com una pedra amuntegada en una tartera. Si algú o alguna cosa encerta a moure-la, cauré amb les altres rodolant cap avall; si res no s'atansa, m'estaré quieta aquí dies i dies...

Teatre

edicions
62

Maria Barbal
Pedra de tartera
Adaptació teatral de Marc Rosich

Proa

Maria Barbal PEDRA DE TARTERA

labutxaca

Maria Barbal

Pedra de tartera

La construcció de la novel·la

5 Presentació

Carme Arenas

7 Ja no em necessita

Maria Barbal

10 Preludi

La gestació de la novel·la

14 Arquitectura

Parts i capítols en dos temps

18 Procés d'escriptura

Fabular: dels fets als mots

39 Veredicte

Premi Joaquim Ruyra, 1984

40 Bibliografia

Edicions en català i traduccions

Presentació

TOT SOVINT, quan ens sentim atrets per una obra literària, ens fem preguntes sobre el procés d'escriptura que n'ha seguit l'autor, en aquest cas l'autora. No és usual tenir accés a allò que en podríem dir la cuina de l'escriptura i, moltes vegades i no només per tafaneria, conèixer-ne el procés ens ajuda encara més en la seducció que ens n'ha produït la lectura.

En el cas de *Pedra de tartera*, aquesta novel·la que ha arribat als seus 30 anys amb plena vitalitat, de la qual se n'han fet més de seixanta edicions en català i que ha tingut una gran projecció i èxit internacional, a partir de les seves actualment catorze traduccions, conèixer alguns materials del procés d'escriptura té un gran atractiu. Si més no contribueix a revelar-nos com, malgrat que la novel·la té una aparent senzillesa i espontaneïtat, aquests elements són només això, aparents, i que es tracta d'un mèrit literari més de l'autora, que palesa un bon ofici ja en una primera novel·la. Maria Barbal ens demostra que domina perfectament l'artifici literari i ens convenç que és espontani allò que, com veurem, és ben documentat, pensat, dubtat. En definitiva un procés d'elaboració llarg i complicat.

Els materials que presentem en aquest àlbum ens endinsen en aquest procés d'escriptura de *Pedra de tartera*, en l'entorn que la va produir i ens ajuden a comprendre millor la realitat que la novel·la ens descriu. Agraïm tant a l'autora com a la Biblioteca de Catalunya, on el material està dipositat, que ens hagin facilitat la seva reproducció amb motiu del 30è aniversari de la seva publicació.

Carme Arenas, coordinadora

la dels pens a l'Ermita. Devia haver estat ^{fa molts anys} una casa plena gent i de tràfecs perquè tenia la planta baixa, dos pisos encara mes golfs sota teulat.

L'estable i el pati de batre ocupaven tots els baixos arran de plaça on ^{s'hi} podia sortir per una gran portada. Les escales pujaven per davant d'aquest portal al primer pis, que era ocupat per un breu rebedor d'on sortien cap a dalt unes altres escales i cap a la dreta un passadís desigual. Donava per una banda, a una cambra tancada per una altra, a una gran sala on s'obria el foc a taula amb la seva xemeneia negra, una petita aigüera al costat i una taula molt llarga amb un banc ^{per banda} a cada costat. D'aquí a la sala del foc es podia baixar al celler que ocupava una petita part de la cort on hi havia les vaques. La cambra tancada era el menjador dels dies de festa.

Darrera la sala que feia de cuina i menjador hi havia el paller que tenia unes trampes a terra per on es baixava l'herba seca directament a les menjadores dels animals. Calia conèixer-les perquè si no tenies un ensurt que se t'enfonçava la cama que ^{podia} anar a parar bé prop del cap d'una vaca.

Al costat del paller hi havia una gran gàbia que feia l'impresió d'una veritable casa. La casa dels conills. Allí es trobaven mitja dotzena de catxapoms i la mare conilla amb molta llibertat. Quan els anava a portar menjar només havien d'ajupir el cap perquè tot el menjar cabia a dins.

Ja no em necessita

LA CONSCIÈNCIA que han passat trenta anys, des d'aquell febrer del 1985, en què *Pedra de tartera* acabava de sortir publicada per editorial Laia, va ocupant espai dintre meu.

Un dels records d'aquells dies és que vaig anar a la ràdio, acompanyada d'Emili Teixidor, per respondre la primera entrevista. Llavors no esperava, ni més endavant tampoc, que la vida d'aquella primera novel·la m'acompanyaria fins avui. Ara m'adono que ella, poc o molt, viurà quan jo ja no hi sigui.

He de reconèixer que les celebracions d'aniversari, a les quals no sóc gens afeccionada, tenen la seva utilitat. La de rebre regals, posem per cas, i enguany jo n'he rebut de delicats, de savis, d'humanament extraordinaris. Per molt que jo fes no agrairia prou la generositat de la presidenta del PEN Català, Carme Arenas, que ha coordinat algunes de les primeres institucions i entitats del país per homenatjar la novel·la; ho ha fet per amistat, però també, perquè volia recollir l'adhesió de molts lectors, que són els qui han donat vida durant tant temps a aquesta obreta impedit-ne la desaparició. Igualment, ho he d'agrair a cada una de les persones que presideixen les institucions i entitats culturals del nostre país i que hi han volgut apostar.

He rebut també el present d'escriptors, de crítics, d'artistes, de professors, d'amics, que han acceptat dedicar un temps a escriure sobre aquesta meva primera novel·la. Gràcies. Aquests mots vostres restaran al meu cor. Com ho farà, també, el voler del meu fill, Jordi Embodas, que n'ha enginyat el disseny amb una de les seves tipografies originals, la Pona, el nom autèntic de la casa de la persona que em va inspirar *Pedra de tartera* i que ell ha triat per batejar tota una família tipogràfica.

A part dels regals pròpiament dits, els aniversaris sovint procuren a qui els celebra un viatge en el temps. Per a mi, tornar a mirar els fulls de preparació de la novel·la, escrits a mà, ha constituït un trajecte ben interessant. Ara m'han semblat una mica maldestres, els escrits, però han aconseguit mostrar-me que aquella dona que jo vaig ser no era tan despreocupada com més endavant em semblaria recordar. Ni, com he dit i repetit sovint, tampoc la novel·la era fruit només de covar llargament uns fets i unes paraules escoltades, seguit d'una escriptura espontània. Sí que és cert que la preparació de *Pedra de tartera* i sobretot el procés d'escriptura no són comparables als que acostumo a portar a terme en les darreres novel·les. No vull dir que ara siguin millors, sinó que han canviat perquè els impulsos creatius són diferents, l'energia és més petita i més grans els dubtes. A més, llavors no tenia la sensació d'avui d'estar en el punt de mira vigilant d'algú altre.

Durant anys no m'ha abellit obrir la vella carpeta i repassar aquell procés. Ara, al cap del temps, ho he fet i no puc afirmar que llavors l'escriptura havia estat al cent per cent com l'aigua d'un manantial soterrat que, de sobte, troba la sortida a la superfície i esbotza la sequera, raja, humitejant tot el que troba al seu pas. En dos fulls titulats Preludi-1 i Preludi-2 aquella noia, jo, parla de silenci, de vergonya. Ja era conscient llavors que aquella història, que un dia rere l'altre li havia arribat explicada de forma incompleta i fragmentàriament, era no tan sols la d'aquella velleta que ella sempre havia vist vestida de negre sinó la història de la qual ella mateixa provenia. I, encara, sabia que "aquella petita història era part d'una de més gran que ja havien recollit els llibres". És a dir, hi havia la convicció que calia escriure també la història individual, menuda, en aparença, intrascendent. Suposava que cada una de les preguntes que ella volia fer a la protagonista, "una dona magra que encara conservava la pell fina sota uns cabells molt blancs", havia de causar-li un gran dolor perquè li comportarien uns records tràgics. La dona jove creia que el procés permetria a la velleta acceptar del tot el passat després d'haver compartit la seva experiència amb ella, disposada a escoltar, a riure i a plorar amb la protagonista. En la ment d'aquella escriptora que es preparava per néixer hi havia el sentit del que volia fer, la voluntat de trencar un llarg silenci.

Per què aquesta breu novel·la s'ha guanyat el favor del públic durant tants anys? Hi he pensat sovint i hi ha respostes que enceten altres preguntes. Moltes persones havien viscut situacions dramàtiques com la Conxa i compartien el seu mateix silenci; elles o els seus fills s'hi han identificat. Els professors l'han recomanat als seus alumnes perquè ajuda a transitar per un episodi de la nostra història. Arreu hi ha guerres i les històries que se n'escruien poden ser enteses, ja que tenen trets comuns. És la novel·la sobre una vida, amb una veu directa que l'explica i que qualsevol lector entén i amb qui es pot identificar. L'ús de lèxic pallarès ofereix un incentiu a uns lectors sempre desitjosos de recuperar la pròpia, maltractada, llengua. I l'atzar, l'atzar.

En trenta anys cap altra novel·la meva ha estat tan valorada. Ni aquelles que, com és normal, han estat escrites amb més ofici, amb personatges presumptament més ben perfilats que els de la primera obra, amb estructures més pensades, amb més bagatge literari. Algunes de les meves altres novel·les han obtingut també bastants edicions, premis, i han registrat un públic abundant i unes crítiques positives, però han passat a la cua de *Pedra de tartera*.

Hi ha encara un aspecte que em cal afegir. Al llarg dels anys, una incomoditat m'ha acompanyat quan he rebut el reconeixement per aquesta primera obra. Partint com parteix la novel·la d'uns fets verídics de signe tràgic em sembla il·lícit haver-ne obtingut tantes alegries. Cap d'elles no ha arribat, o ho ha fet amb penes i treballs, als qui van patir aquella època desastrosa, no els ha rescabalat doncs de tant rigor del destí. El meu desig i la meua voluntat s'uneixen a reclamar, per sempre més, la memòria d'aquelles persones que són tan sols una xifra en una crònica de la història.

Però la novel·la fa temps que no em pertany i el neguit quasi s'ha esfumat. Ja no em necessita. Celebro que l'adhesió dels lectors durant trenta anys hagi convertit *Pedra de tartera* en anònima tal com ho són els personatges que li donen vida.

Maria Barbal, autora de la novel·la

PRELUDI

Maria Barbal escrivint la novella amb l'Olivetti 'Valentine', amb la gata Noska supervisant de prop.

Sorre, a dalt, i Altron, a sota.
(Vall d'Assua).

Maria Barbal
amb la seva
padrina materna.

ella s'il·ludaria arribant amb un somriure
de galta a galta.

Lavors només calia tenir temps i enregistrar els
seus mots i després ordenar la història. Potser caldria
retallar alguna anècdota però això era una feina ben
fàcil.

A mesura que anaven avançant en aquell recorregut tots
dos semblava que tot anava a mitges: rialles, rialla i
llàgrimes. Però això era bo a la llarga. S'uniien com
una eucaxada sentimental. I sí que la història de la
velleta era també, la seva història. N'havia sortit sense
demandar-lo però ^{una història} ~~havia~~ un squeix fecund (fèrtil) i pos-
sible. ^{en volia ser}

No semblava tan inútil retrobar el vell camí de la
vida després de ~~setanta~~ ^{seixanta} anys, per deixar-lo punt per
punt entenedor sinó clar. Per deixar-lo existir en la seva
misèria trista i ja mai més amagar-lo a coneguts i
estranyos com una nafra fastigosa. Aquella petita història
era part d'una gran història més gran que ~~havia separat~~
~~separava~~ ^{va causar} ja l'havien recollida els historiadors llibres.

El dolor que se li causava a la doneta negra era
recompensat amb la joia de veure-la ^{encompanyar} ~~luchant~~ la
seva vida als ulls entenedruts d'un altre. I era com
acusar, cridar, resar, riure i plorar per trobar
una estranya pau d'acceptació. La pau de riure sense
gans, però d'acceptar la vida.

Quedava per pensar i repensar aquella setència que havia
(Mentre les pens, unes ven la gent com els pingons) en una pinça
tancada, les alegres són com l'escalfor del sol que obre la pinça
i tots els pingons rodolen per terra (separats i inútils)

acompanyat la vella amb la tremolor de les mans:

de la mateixa família

→ Tres visions diferents (explicades per una nena, per una adolescent i per una dona adulta (40 anys?))

Tres parts:	descripció perphatse per l'essu Boca d'altri (Ribera) (Baro)	Personalatge
I. Infantesa a casa els pares	}	} perplexitat davant la vida que li s'ha donada; submissió i bona fé
II. Nous "anys" i poble		
III. Aventures: treball i festa; ^{rel.} parents		
IV. Apareixen els altres. L'enveja		
I. El casament	}	} s'ha gran o cops: la felicitat petita davant d'un ambient més aviat hostil
II. La feina i la 13 filla		
III. La segona filla i les enveges		
IV. El fill i la guerra		
I. La mort, l'enveja i	}	} retrospectiu?
II. Aproximació i misèria (Aragó)		
III. El casament de les filles		
IV. L'emigració a Barcelona - porteria -		

Bernadina, Solina, Andreu, Credo, Botellot, Xica,
Andreu, Pona, Anguix, Roch, Matem, l'Oicle, Mallo,

(1)

Primera estructura amb alguns noms de casa de les famílies del poble d'Altron.

1ª part (X capítols)

- I Notícia i marxa de casa a 13 anys
Records: en general; l'escala en particular - bé
- II Eunere: la mare - com és i com li vol justificar que marxi
- III Com són mare i pare. Al final com és la tia (preludi).
- IV La marxa, l'oncle, la vergonya al poble, l'arribada - tia
- capítols 1 pel cap baix (La casa)
- V La feina a fora, l'adaptació - 5 anys - submissió compenada per un cert afecte
- VI ^{bis} Els parents de Barcelona
- VII ^{VI} La festa major - general - hi participa entre els joves.
Era fina i bonica, Jaume (preludi).
- VIII ^{VII} Un pretendent no desitjat (Martí). Una amiga (La Delina)
La trobada amb en Jaume
- IX ^{VIII} El nou. Coses del Jaume. Torna a veure-la.
- X ^{IX} La festa i el ball, El propòsit de festejar, l'alegria.

2na part

- C. I No ens deixem casar. Però ho aconseguim amb renúncia.
- C. II L'Elvira: Afetiu / Naixement
- C. III Espera del 2on fill. Desig de gaudir el seu home: cabòris
- C. IV Els ^{de casa d'Elvira} Cabòris. Neix la 2na filla 1923
- C. V Anunci: la padrina se'n va a la capital
- C. VI El Jaume i la Conxa parlen dels fills i de la justícia, l'Exposició.
- C. VII Miquel i l'oncle i la mare, l'Ermit. Es proclama la 2na República
El Jaume despenja el retrat del rei.
- C. VIII Collim conereta, la seut s' dolenta (els gelos)
- C. IX la festa del 32/33, el pupurrí i les filles, l'aigua de Sarrí (Es podria allargar amb la ^{ajuda})
- C. X El xermí de Miquel. Mateu: Jutge de pau i de l'Esquerra. Anem al riu: pesquem
i collim dragues.

- C. XI Un somni: "El Mateu: Demanen" i l'Elvira.
- C. XII Carta dels cosins. La guerra
- C. XIII La guerra com a sentiment

3ª part

- C. I El canvió: cap a on? Agafen el Jaume.
- C. II Viatge inert. L'han mort
- C. III El meu mort sense enterrar
- C. IV Vida a l'alberg. La pena i l'esperança.
- C. V Cap a casa. Alegria i tristesa
- ? C. VI Fem neteja (Acaba l'activitat "normal" de la protagonista)
- C. VII No em necessiten. L'intent de llançar-se la vida.
- C. VIII Les filles s' casen i la tia mor.
- C. IX L'heren s' casa
- C. X Barcelona

Ampliació de capítols
i detall del contingut.

1900 ~~Haix~~ Neix ?

1901

1902

1903

1912 canvi de casa / 12 anys

1919 Es casa Gueer ^{festiu}

1920 1ª filla Novembre 1920

1923 2na fill - març 1923 de 1929 - tia baixa a Barua. -
L'Exposició

1930 3ª fill
Mor l'oncle (1934 - realitat)

1933 3ª fill - primavera

1939 "mort" marit

1942 Es casa la 1ª filla

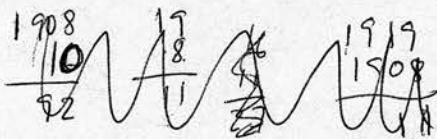
1945 " " " 2ª filla

1960 "

1958 Mor la tia (realitat)

1956 es casa el 3ª fill

1957 Emigració a Barcelona

Auen-us-en sols

proposta de fugir
del poble, de l'ambient

No sabia ni jo també volia un meu perquè
estava en l'ambient que era millor meu que
meu o el volia perquè sí. Per * tenir filla
i fill

3ª part

Entre el C.I i el C.II falta un capítol dedicat a les noccs

3^a p.

El capella

Els parents

la seva família: l'Ermita

para p.

Descripció del Taume

entre el C. VIII i el IX u'hi caben 1 o 2 més

↳ XII

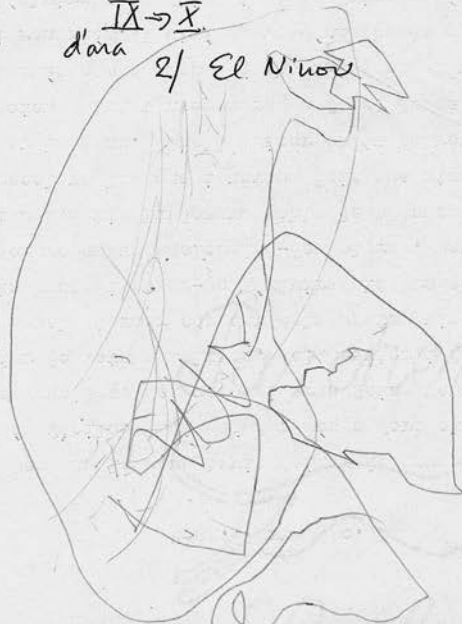
(IX) 4/ podria ser la Sebastiana en demana pel
seu fill.

IX → X

d'ara

2/ El Niure

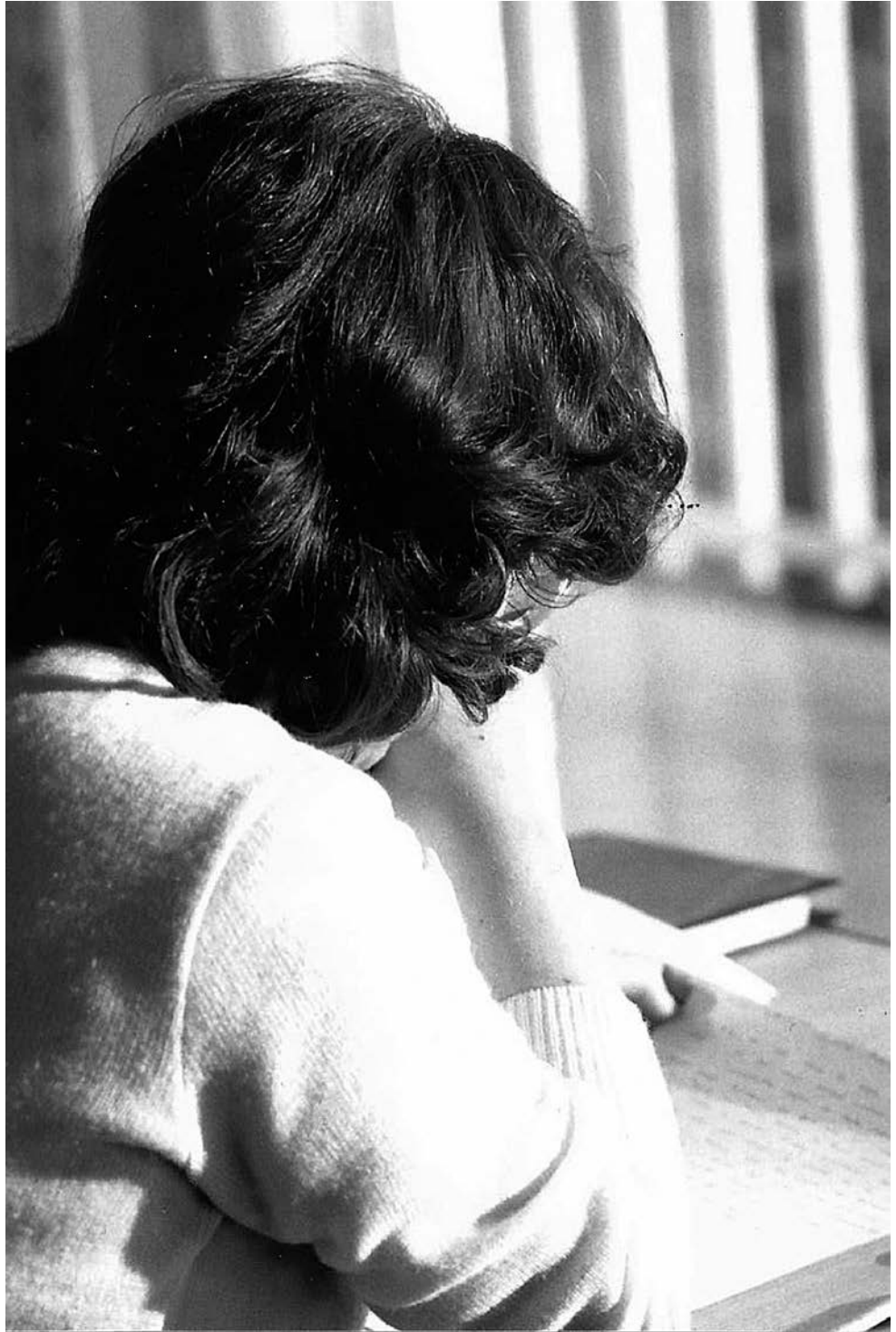
DESCRIPCIO

Cronologia i idea
de nous capítols. El de
les noccs (2a part)
l'autora no l'arribarà
a incloure.

Guixades del Jordi
o de l'Eulàlia, els seus
fills, llavors de sis
i quatre anys.

PROCÉS D'ESCRITURA

→ de Baiasca se li mor pare i la mare s torna a casar (even tres germanes) i un té tres més; els hoquen fora i apreuen de paleta amb l'Alex d'Olp.

Ornella, Xica, Rebot ... li van al darrera;
Comença el ball

Quan veix la 1^a filla ~~amb~~ ho sap tard i s desespera.
Eweja

Donava tot el sou als oncles de la dona i després no li donen; treballa també a casa; feia empenta. Arregla la casa

La gran va a servir; va a cosir a sort a casa Ramonet; el col·legi és lluny

als 16 anys ja volen casar a la gran; a Dorve

17 o 18 anys

Aug. 1939 setembre últims

petit 8 anys i diftèria S'riuó els fera llàstima l'Ànima d'Andreu → Genes (Tornos)

A l'hora de dinar Avacuació sort tots a la presó (general Jacardía) 9 o 10 de la nit (s queden a La Bonella de sort). L'endemà a mitj matí els agafen els poses a la presó i amb un camió. L'endemà fan nit a Tremp al Cafè d'Espanya (A quella nit els maten Jescàs, Sone, Al., Barneri, Bastida, sort a vora 10 sup, havien mort la guàrdia de la Bastida i com a venjança en maten tants. Amb el de Castellvíny

A Tornos els poses en un alberg. hi havia els italians de Mussolini, hi troben polls // Es queden sense cap diner / Patates amb carn... Verdura... Anaven en un centre a fer caxet d'altres a l'infermeria; dormien amb taules un unatalàs que havien portat entre sis. En agafar Barcelona els deixen anar. los judais en un local fan cotxes - bascos / Un noi d'Aragó li va al darrera

el torrar de l'quac. un nouet coronel les agafava les / despatx i els fan un seimo. molt bons (Cap III) les / des i

La meua mare era una dona que només coneixia dies, cors, feina i estabi. Contava la Maria que quan havia vingut al món el nostre xic, el 1202, havia coribat a les portes de la mort i de dilluns a divendres no s'va complir la setmana que ja no la van poder fer estar al llit haver. Jo no recordava en aquells tretze anys haver-lo vist un moment sense fer res sinó quan la mirava al banc del davant en la missa del divinenge.

Quan ens llevàvem ja feia una estonada que treballava o bé havia marxat al prats amb pare i el Tosep. Unqu puàvem a dormir encara apropiativa per aparar la "brava" de l'endemia o endregar coses; alguna vegada acostumada a ser l'última, encara passava el rosari. D'altre que este ben segura si que devocio a part no devia coribar ni a mig nioleni perquè la son devia atrapar-la tal com un pardalet queda quiet al parany.

Fou que ens devia estar la tots (ja que tant feia) però quasi mai no ho demostrava. No tenia temps per a aquestes coses que segons pensava moltes de les fonamentals, l'esperaven. No coneixia el lleure convençuda que no li pertocava i quan de vella li arriba s'fonia dia a dia en les seves mans. Jo crec que preferí no ri que descansar en vida.

És que de feina n'hi havia molta: bestis, terra i de set a vuit persones. Tots apudàvem però ella era qui més li posava el coll pe tirar endavant.

El pare era més expansiu i de tant entant enronava des que n'les pensava, més tard et feien una mica de mal per sovint ens feia tests i se'ns posava damunt del genoll i ens explicava alguna història (de la gent) soluetot a l'hiver, quan el foc ens aplegava després de la verdura i de la nota (?) del sopar. Recordo com reïem amb l'aventura aquella del vell de Montemar que una nit se n'importa d'una casa uns calçotets que estos vora el foc ou s'havia abrot a scalfar-se l'home i se'ls haviem encaixat a la roba a casa. A mig camí en aquella nit gelada quan s'atausava a reanunt per l'escalfor (i el got de ricremat) descobrí els calçotets pengim pengim al seu damnera que solne sortien aguantats pel gec. Quedà abrotat en sec apel dubte de si deixar-se prendre per lladre o quedar-se enrenat com un ocell si tornava a fer el camí.

Però els homes en una casa de país no solen portar la part més dolenta i mentre pare ens embadalia amb les seves històries, mare encara s'arria a llum del focneral uns quants mitjons cent vegades estribats del mateix llor. →

Quan van entrar els nazis. van preguntar i els lletanyaven. tots els capellans

Esborrany ratllat del capítol tercer (1a part) on la veu narrativa descriu els pares de la Conxa.

Doncs la meua tia resulta ser com la mare ^{estava} ~~era~~
i ferra però a més a més tenia ~~un~~ ^{un} geni calent de dona feta a manar sola en
un casa.

Àltiva i segura la tia era i tan estalviadora i
ferrera com la mare però a més a més tenia
un geni ~~de~~ calent feta a manar i veuregar com
a única mestressa de casa ferra.

Família pallaresa en la
qual s'inspira la novel·la.

La casa on els oncles vivien era molt gran. Quan tant com
la dels pares a l'Ermita. Devia haver estat ^{fa molts anys} una casa plena de
gent i de tràfecs perquè tenia la planta baixa, dos pisos i
encara més golfes sota teulat.

L'estable i el pati de batre ocupaven tots els baixos.
arran de plaça on ^{hi} podia sortir per una gran portalada.
Uns escales pujaven per davant d'aquest portal al primer
pis, que era ocupat per un breu rebedor d'on sortien cap
delt uns altres escales i cap a la dreta un passadís
desigual. Donava per una banda, a una cambra tancada i,
per una altra, a una gran sala on solien tenir el foc a terra
amb la seva xemeneia renegrida, una petita aigüera al costat
i una taula molt llarg amb un banc ^{per banda} a cada costat. De
la sala del foc es podia baixar al celler que ocupava una
petitíssima part de la cort on hi havia les vaques. La cambra
tancada era el menjador dels dies de festa.

Darrera la sala que feia de cuina i menjador hi havia
el paller que tenia unes trampes a terra per on es feia
baixar l'herba seca directament a les menjadores dels ani-
mals. Calia conèixer-les perquè si no tenies un ensurt per-
què se t'enfonçava la cama que ^{podia} anar a parar ben
a prop del cap d'una vaca.

Al costat del paller hi havia una gran gàbia que feia la
impressió d'una veritable casa, la casa dels conills. Allí es
bellugaven mitja dotzena de cabrapoms i la mare conilla amb
molta llibertat. Quan els anava a portar menjars només havia
d'ajupir el cap perquè tot el meu cos cabia a dins.

El segon pis era constituït per quatre habitacions. Cada una
amb el seu gran llit de ferro, la palangana ~~era~~ la gerra
per rentar-se i en les dues més grans hi havia a més a
més de finestra un petit armari amb lleixes fet a la mateixa part.
← D'aquest pis en sortien uns escales cap a les golfes. Allí,

passava una cosa ben curiosa. Tot i ser el lloc més alt de la casa semblava que el riu fos ^{ara} al costat mateix, ^{tocar} fei havia una finestra petita i alta que quan hom s'hi abocava sentia la pressa de l'aigua allí mateix però en realitat hi havia un estalçader terrible.

Les golfes eren una part de la casa que m'havia agradat des del primer dia. Fei havia arraconats porquers, cristells, algunes eines i una tassa deig descobrí-hi un bagul on hi havia vestits de quan era jove o potser més antics, de la família de l'oncle. Eren vells i arrugats però quan m'enviaren a cercar alguna cosa a les golfes no em podia star d'obrir el bagul i per sobre mateix provar-me una d'aquelles robes que em feien pensar en d'altres temps. Alguna vegada em va temptar parlar-me a tia per mirar d'aparar-me algun però no m'abrevi; que això significava haver posat el nas on no em demanaven i em feia acalorar les galtes només de pensar-hi.

Esquerra: Rodés, poble de la Vall d'Àssua amb el Pirineu nevat al fons. Dreta: Casa a Tírvia.

Exposició 1929 - Barcelona

EXPOSICIÓ 1929

Govern: Dictadura Primo

(Hª dels P.P.C.C.)

Alcalde: baró de river (Darius Romeu)

Urbanització de Montjuïc: palaus i jardins
obres que acompanyaren l'Exposició:

- obertura de la Diagonal
- obres del port franc com a nova zona industrial
- aeroport del Prat (1ª vol regular Madrid-Barcelona el 1927)

La ciutat queda endeutada (180 milions) l'estat en cobrí 52 mil.
Arriben 200.000 immigrants entre 1924 i 1930

L'Exposició resultà tot un símbol per la conjugació del
monumentalisme barroc amb l'absorció oficial de l'estètica
noucentista.

(Diccionari Hª Alianza Edit.)

1. Hi van participar 20 països (absents els iberoamericans)
2. S'inaugurà el 20 de maig (1929)

Ⓜ Des que la nena havia deixat de popar, complit l'any, les coses eren més fàcils. Podia ajudar més a fora el Jaume i l'oncle perquè tia ja es queixava del reuma i prou feina tenia a casa amb la nena i el menjar de tots nosaltres, del bestiar i de la poralla.

Aquell tornar corrent dels prats, tipa de segar, amb el pit regalimant la brusa i posar-me l'Elvira als braços ^{que xubíes em deixava atuída.} Sempre anava adelerada -deu plorar, pensava-, encara que quan jo tardava tia li donava molla de pa sucada amb llet. Però la criatura recelava la mama i tothom deia que xisclava més per la companyia que per la gana. Aquell primer estiu ^{de la seva vida en tenia} ~~subretot a havia tingut~~ molt poc. Feien falta tantes hores a fora! Jaume de vegades em feia senyal que marxés cap a casa i jo ho feia amb *la* temor que l'oncle se n'atalaiés i rondinés. I així anava d'una banda a l'altra com una fugitiva, de l'Elvira a la feina i de la feina a l'Elvira.

Ara quan hi penso veig que era molt el tràfic però l'empar constant del Jaume em feia forta i m'empenyia cap al primer de tot: la filla.

Ell deia que primer eren les persones que les coses ~~era~~, mes jo mancava d'ajut per complir això perquè ho havia après a l'inrevés. Quan terra i bèsties estaven a punt, llavors venia el torn de les persones.

El Jaume era rebel a la rutina però es guardava molt de tenir-se-les amb els oncles per cap qüestió. Prou havíem patit abans de casar-nos, el desig de poc soroll ens feia multiplicar el respecte que de vegades volia dir mossegar-se la llengua per no contradir. Jo li agrafa aquest capteniment al Jaume i ell aviat s'enriolava per no res, que se sentia feliç com mai -deia- de ser jove, enamorat i pare.

L'Elvira havia nascut dies abans de l'any de casats. Era hivern i Jaume tenia una feina a Montsent. Com que va arribar en dimarts, no ho va saber fins dijous que l'Anton de casa Peret va haver de baixar-hi. ~~Exiliat a casa Peret fins~~ Ho va deixar tot i ^{ja a boca foscant} va pujar a peu amb la neu que s'havia gelat pels camins. Ningú no l'esperava fins diumenge. Quina felicitat va ser veure'l aparèixer amb la cara vermella sortint del tapaboques quan ja feia hores que era nit. Em va besar molt fort, després va agafar la nena i va mirar-la uns instants. Sense dir res s'atansà de nou i em prengué les mans. El contrast de calor i fred

El Montsent de Pallars nevad dominant la vall del riu Assua.

Capítol segon de la segona part.

2 part Si no hagués estat e s

kl111 kkkkk kkk

Notes de llenguatge:
comprovació de mots
dialectals.

C. VII

Eixamplament:

Uavors

Mentre estàvem a l'espèria amb la mirada fixa als angles
ulls de les ales dels àngels se m'aparegué ...

Fabra

No li és rotle ni rotle rotllana
fa de ser rotlle o rotllana

No li és < EIXARRAVADA
RECOSSIRAR.

C. IX

Com es diu la sessió de ^{ball a la} mit els dies de F. Major?
Sarau? SARAU / MITJA HORA

Quan temps es portava dol? Què significava?)
(No ballar...)

eixarravada / No - esbandida o esbandida
ar,

molador gran - bufanda - eixarpe

~~A PLAIER~~ / A PAER / A PLATXERIA (per diversió)

? - funció del "jutge de pau"

? - Exposició 29

DEQUILIDA / NO

1p 8 "uaja"
1p 10 soliesalt
1p 11 melindro

Continua la 2ona part

Resum (1)

1923
El papa benedictí
la Cardaia - prebudi.

Ara naixerà la segona filla. Es dirà Anzeleta. S'avançarà a l'hora i serà una mica ludenguís.

La padrina anirà a l'exposició de 1929 i li explicarà moltes coses.

El nostre personatge es troba en l'ambient de feina i de submissió que la conformen. Mor la seva mare el 1931 i el Jaume li parla de la proclamació de la República.

A la sala de l'escola en Jaume lleva el retrat d'Alfonso XIII de la paret. Els de cal Sebastià se'n van ofesos.

[La "Cardaia" protagonitza un moment. Diu que li pertoca el títol d'Anglaterra] + Ho expliquen les veues. Comença la rivalitat.

c. IX? Les veues es fan grans! Quan l'Anzeleta té 9 anys veix l'heren. Primavera de 1933. Se sent molt feliç, pensa que aquell fill serà el seu suport, que ja no són tantes dues soles. Li posen Mateu.

Final 2ona part

S'ha solucionat el cas de l'aigua per les cases de solan de foni. El Jaume li ha intervingut obertament la gent que mana està nerviosa. El capellà els abona per tot l'establert trontola.

El Jaume continua content, actiu; s'impatriza amb l'Esquerra i va a Montsent a una xerrada. 1936

Els parents de Barcelona pugen el mes de Juny. Seguen i el petit Mateu veix fort i alegre. Les veues ajuden tot i que continua la rivalitat entre ells.

Esclata la guerra. No arriben veues. És una ocasió nova. La Causa està nerviosa i en els colunis endevina el futur. En Jaume no para. Actiu

L'Elvira va a servir a Montsent, aprèu a coir el col·legi. És lluny. Algú proposa de casar-la i el pare s'hi oposa. És l'últim ^{dot} que rep d'ell.

Resum (1). Guió per a la continuació i final de la segona part.

Prò quan ja fórem ^{dos} ~~tres~~ un dia Jaume em va dir:
anem-nos-en sols.

Jo que res no tenia li vaig donar casa

Ens vam lligar de peus i mans

Dir no a ~~casar-se'n~~ sols.

C.I. Bona part Continuació

Així doncs,

Jo que res no tenia vaig donar casa al Jaume.
I val a dir que aquells dies ens semblava
que l'amor ens rescabalava de tot lligam.

Vam casar-nos un diumenge al matí a Pallarès. Hi
havia els meus pares i els meus germans i els pares
van acudir del Jaume i el seu germà la seva dona i dos meus
petits que tenien. També el ~~pare~~ ^{d'altres} ~~pare~~ ^{parents} de Barcelona
d'una i altra banda. Entre abraçades i
llàgrimes va passar ~~tot~~ ^{tot el dia}; el
març ens havia regalat amb un esclat de sol
i un fred viu. Abans que fosqués tothom
va dir adieu a Jaume i jo vam sortir voluntaris
per portar les vaques de camp Fruitós cap a
casa. El Martí de Sebastià rebentà en una rialla-
da des de la finestra de casa seva quan passàvem.
A mi em tallà ~~amb~~ ^{com} una tampanada un
record molt bonic; els parents de Barcelona ens regalaven
un joc de cafè a en Jaume i a mi.
L'amor ens rescabalava de tot lligam.

Transcripció del fragment sobre el capítol
del casament de la Conxa i el Jaume,
que l'autora no va incorporar a la novel·la.

“Així doncs, jo que res no tenia vaig
donar casa al Jaume. I val a dir que
aquells dies ens semblava que l'amor
ens rescabalava de tot lligam.

Vam casar-nos un diumenge al matí
a Pallarès. Hi van acudir els meus pares
i els meus germans i els pares del
Jaume i el seu germà, la seva dona
i dos nens petits que tenien. També,
d'altres parents d'una i d'altra banda.
Entre abraçades i llàgrimes va passar
tot el dia; el març ens havia regalat amb
un esclat de sol i un fred viu. Abans que
fosqués, tothom va dir adéu i Jaume
i jo vam sortir voluntaris per portar
les vaques de can Fruitós cap a casa.
El Martí de Sebastià rebentà en una
riallada des de la finestra de casa seva
quan passàvem. A mi em tallà com
una tampanada un record molt bonic:
els parents de Barcelona ens regalaven
un joc de cafè a en Jaume i a mi.”

p. 1 C.I Zona part

① Un noi gras com un teixó, una mica aturat, arropat sempre a les faldilles de la mare.

Zona P C.I P.3 començament

* De nou havia ¹⁹²⁰ arribat la calor. Els prats estaven rossos i els pepers
peps esclataven, la brunzidera de les mosques s sentia arreu
percaçant l'aliment amb insistència. Els noguers ^{avellanes bords} verdejaven vora els
riu com els xops. La muntanya era un fornuig de ~~traballadors~~
traballadors entre groc i verd; de carros pels camins terrosos
i de ^{tragueteis de} d'eines que decautaven sense compassió les biges corlles.
violetj

La terra s'esponjava, de rebre aquell doll que havia de
durar tot un any. ^{voques} El xerric del sello' o la bota feia algar
per un moment els ulls al cel.

Fragment escrit
amb llapis a l'inici
del capítol 2 de
la segona part.

Camp d'espigues.

Tres germans d'una família pallaresa, anys trenta. Pàgina següent: Correccions amb data de 15 de febrer de 1983.

que els han mort tots.
(text escrit)

c. IV La vida a l'alberg.

c. V Torneu a casa. Abans "sermó" dels guàrdies a Montsent.

c. VI El silenci. Cal continuar però falten ànims.
No em necessiten: l'intent de suïcidis.

c. VII Es casa l'Elvira

Resum de la tercera part de la novel·la, amb una estrofa de la cançó Res no ha acabat, de Lluís Llach (1969) que coincideix amb la situació de la protagonista quan ja ha perdut el marit; al final: suma de pàgines dels capítols.

No tindrà creus
noieteta, noieteta
ni flors als seus peus
noieteta
Ni solera blanca pedra
el seu nom li haurà escrit...

2p.

C. XIII

- La guerra com a sentiment individual (vista des de fora)
- No sap què és. ^{referències:} La Guerra del Carlí, la guerra de Cuba 1858
 - L'aïllament: què es fa? Es continuen les feines començades?
Els rics gallegem; el feu treballar més de pressa a casa August,
no el volen pagar fins al final.

Qüestions que l'autora es planteja per avançar en els capítols sobre la guerra.

Fragment sobre la guerra
(Pedra de tartera, 3a part, capítol tercer)

Sabia que era el meu mort i que mai més no el tindria a la vora, perquè la guerra és la maldat arrossegant-se per terra per deixar-la sembrada d'escurçons i de foc i de ganivets amb la fulla cap a dalt. I jo estava descalça amb els meus fills sense res més que els ulls oberts. Ni tan sols el vestit era de dol, perquè el meu mort no era com els altres, era un assassinat que s'ha d'oblidar de seguida i davant del seu nom s'han d'aclucar les parpelles i totes les boques amb ciment espès.

Resum (2), tercera part.
Guió per preparar l'escriptura
del capítol de l'evacuació
de la Conxa i les seves filles.

Resum (2)

3^{era} part

Han hagut de marxar sense saber res del marit. Al migdia els han portat cap a ~~Montsent~~ Montsent a la presó. La Roseta de Cal Sebastià s'ho mirava tristament des de la finestra. Han hagut d'exclamar-se al sergent perquè deixessin ~~la~~ ^{la} i el nen. Noms té 5 anys i té diftèria. Hi intervé la Ribota. Des de la Rectoria s'ho mira la majordoma. El rector, no hi és?

Passa ja han passat per Sarri i Torve, ~~El~~ La caixa del canvi és plena. Han pres un matalàs que els ha portat la tia. La protagonista sent una lassitud terrible. La separen del seu fill menut, del seu heren. I el pitjor és no saber res d'en Jovane. Arribats a Montsent els posen a la presó. Qui han fet els deu nen? A la presó sent parlar apenada amb detall del que havia contat everada l'Elvira nous ahir, de la mort de la guàrdia al pont de d'Algorní tocant a ~~Montsent~~ Sant Damià. Està encoaxida però s troba amb la Mundeta de Montsent. També li han ~~aportat~~ ^{aportat} el marit... L'Elvira belluga, no para, l'Angeleta no se separa amaulida a ella. Se sent més protegida per la gran, sap que fa allò que ella no s capaç de fer. Sap que té una por que la immobilitza.

Dopes amb pa. Noms. sense ni fota d'oli.

[² També a l'Angeleta de Casa ~~Montsent~~ Xic de Sarri i ~~el~~ gent de l'Ermita que feia ~~un~~ ^{temps} que no veia. Com és que han recollit tanta gent? Algú li diu que la família està bé: el seu pare la havia... i sap que ella ja ha canviat de família.]

L'endemà ~~marxa~~ els trenen de la presó, els posen al canvi de nou sense dir res. L'Elvira s cuida de tot. Ja s una noia i prima i tot fa por. Els soldats s deixen per parlar amb ella.

Arriben a La Prada en direcció a Lleida. Arriben al vespre i els fan passar la nit en un local damunt d'un bar. La presó és plena. L'Elvira inesperadament se l'abraça; un soldat li ha dit

9-Juliol-1983 / Begur

Demà és l'últim dia de Begur d'aquestes vacances. És el primer dia, però, que em sento animada per escriure una mica.

Hem passat uns bons dies. Ha fet sol i hem gaudit de la platja, sobretot els nens.

Jo he estat força desanimada, sembla que aquí s'ha girat l'ambient, sort!

Encara queden uns dies de descans. Itàlia. Tremp. I al final: tornaria a aparèixer un curs, allí, al capdamunt o al capdavall del Setembre com un espectre somrient?

Em pregunto què fa la meua protagonista estimada. La Coixa. Encara ha d'anar a l'Església a demanar-li al Crist o als àngels amb ulls a les ales que l'ajudin.

Fotografia de l'autora,
amb el marit i els fills, el 1983.

A la ciutat de Barcelona, la nit del 14 de desembre de 1984, es reuneix el jurat del Premi Joaquim Ruyra, ^{convocat per EDITORIAL LAIA} format per Anna M. Roig, Víctor Mora, Emili Teixidor, Josep Albanell i Joaquim Carbó.

Després de les primeres deliberacions, superen la primera votació les sis obres que s'indiquen a continuació:

Emboscada a l'Uiatxuan
Pedra de tartera
Remor de bruixes
Escapades
Les noves aventures de Don Quixot, i
Robòtia.

A través de successives votacions es classifiquen les dues obres següents:

Pedra de tartera, i
Escapades.

El jurat emet la darrera votació que ofereix aquest resultat:

Pedra de tartera, de Mari Barbal i Farré, 5 vots
Escapades, de Maria Sòria (pseudònim), 0 vots.
(FUGIR) de FRANCESC SALES

Es proclama, per tant, guanyadora per unanimitat del Premi Joaquim Ruyra 1984 l'obra PEDRA DE TARTERA, de MARI BARBAL i FARRÉ.

Barcelona, 14 de desembre de 1984

Edicions en català

- **Editorial Laia**, col·lecció El nus, 1985 (5 edicions)
1986 (3 edicions)
1987 (3 edicions)

 - **Editorial Empúries**, col·lecció L'Odissea, 1987 (1 edició)
1988 (1 edició)
1989 (1 edició)
1990 (2 edicions)
1991 (2 edicions)
1992 (1 edicions)

 - **Editorial La Magrana**, col·leccions: Les ales esteses i La butxaca,
1993 (març, 1a edició a Les ales esteses)
1993 (juliol, 1a edició La butxaca i dues més, 3 en total)
1994 (3 edicions)
1995 (2 edicions)
Fins al 2005 se'n van fer 30 reimpressions en aquesta editorial

 - **Editorial RBA La Magrana**, col·leccions: Les ales esteses i La butxaca
2005 (50a edició, commemorativa dels 20 anys)
2007 (2a i 3a a Les ales esteses)
2007 (setembre; surt a la col·lecció La butxaca)

 - **Editorial Columna**, col·leccions: Clàssica i La butxaca d'ed. 62
2008 (1a edició a la Clàssica)
2009 eBook
2009-2015 (9 edicions dins La butxaca)
2012 (edició única a La butxaca)
- Altres edicions:**
- 1991, edició del Cercle de Lectors; col·lecció l'Escorpí Teatre d'Ed. 62 amb Joaquim Vilà Folch (2 edicions)
 - 1994, edició Grans Èxits (quiosc)
 - 2002, dins de Cicle del Pallars, ed. de La Magrana
 - 2009, edició adaptada per Ma Teresa Pous a la col·lecció Llibre obert d'ed. 62 (Educaula)
 - 2009, edició per a Lectura + (plus) d'ed. 62
 - 2010, edició de teatre de Marc Rosich, ed. Proa, col·lecció Raval
 - 2011, dins de Cicle del Pallars, ed. 62 La butxaca

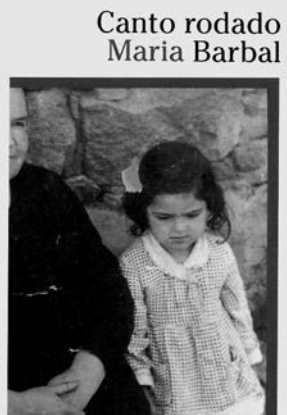
Traduccions

Pedra de tartera ha estat traduïda:

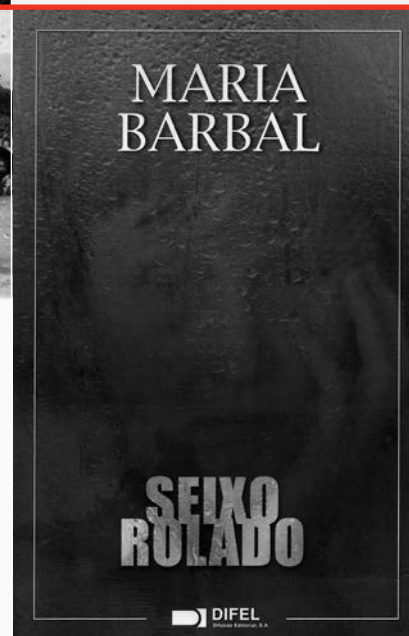
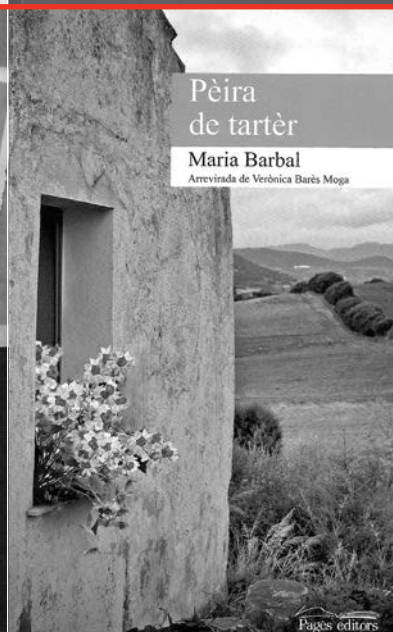
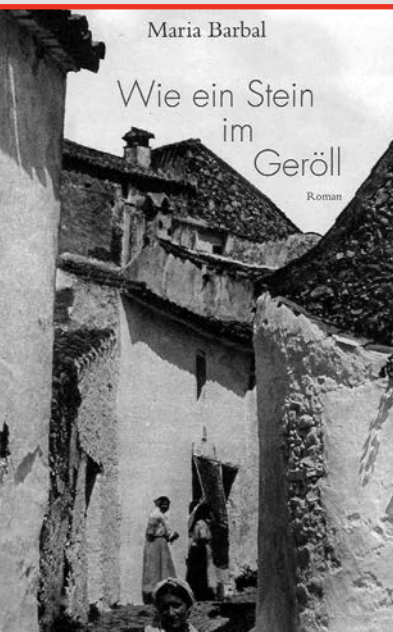
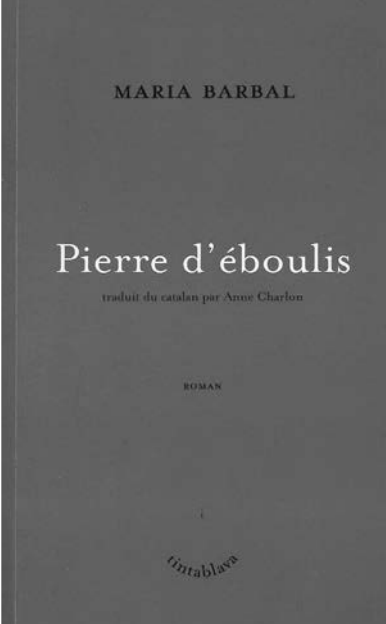
- a l'asturià, **Piedra de llerón** per Humberto González (Oviedo, ed. Trabe, 1992).
- al portuguès, **Seixo rolado** per Cristina Rodríguez i Artur Guerra (Lisboa, ed. Difel, 1997).
- al castellà, **Canto rodado** per Anna M. Moix (Barcelona, ed. Lumen, 1994, ed. El Aleph, 2007 i 2011).
- al francès, **Pierre d'eboulis** per Anne Charlon (Saint-Maurice-es-Allier, ed. Tinta blava, 2004).
- al romanès, **Ca a piatra-ntre pietre**, per Anna Balacciu Matei i Xavier Montoliu (Bucarest, ed. Meronia, 2005).
- a l'alemany, **Wie ein Stein im Geröll**, per Heike Nottebaum (Berlin, ed. Transit, 2007; ed. Diana, 2008, diverses edicions).
- al neerlandès, **Als een rollende steen**, per Helena Overkleeft (Utrecht, ed. Signatuur, 2009).
- a l'eslovè, **Kamen v meliscu**, per Simona Škrabec (Ljubljana, ed. Beletrina, 2009).
- al serbi, **Kamen iz odrona**, per Hristina Vasić (Beograd, ed. Arhipelag, 2009).
- a l'anglès, **Stone in a Landslide**, per Laura McGloughlin and Paul Mitchell (London, ed. Peyrene press, 2010).
- versió teatral a l'alemany per Heike Nottebaum (München, 2010).
- a l'italià, **Come una pietra che rotola**, per Gina Maneri (Milano, ed. Marcos y Marcos, 2010).
- a l'occità, **Pèira de tartèr**, per Verònica Barès Moga (Lhèida, Pagès editors, 2011).
- a l'hebreu, traducció i epíleg, per Rami Saari (Rimomin, 2012).

En preparació:

- Polonès, macedoni, turc (contractes signats el 2014).
- Suec (contracte del gener de 2015).

Femenino Lumen

MARIA BARBAL

**Pedra
de tartera**
30 anys

PEN
català

després de 30 anys de publicació
de la revista, PEN català
ha decidit abandonar el format
de revista i convertir-se en un
portal de continguts en línia.
Aquesta decisió és el resultat
d'un procés de reflexió i
anàlisi que ha permès
redefinir el projecte i
adaptar-lo a les noves
condicions del mercat
i dels lectors.